

Kirkuk University Journal- Humanity Studies
Türk Dilinde ünlem

Dr . Sonay Hasan Tahseen
ASS. Prof
College of Education / Kirkuk University

ÖN SÖZ

Türk Dilinde kelime Sekiz gruba ayrılır. Bunlardan ünlemdir . Ünlem , Türkçede anlamsız bir kelimedir. Türkiye Türkçesinde ünlem , halk dilinde yazı dilinden daha fazla kullanılmaktadır . Tarih boyunca Türk Dilinde yazarların görüşleri , ünlem hakkında biraz değişiklik görünür . Bazen edat olark yazıyorlar. Yalnız Tanzimat döneminden itibaren, bazen haruf-ı nidâ ve bazen edevât ismi altında koyarlar . Tanzimat döneminde Türkçe gramerlerin muhtevasında ünlem, iyi önem kazandı.

Ünlem konusu , Türk dilcilerin tarafından büyük bir iş kazandı.

Ben, bu araştırmamda ünlem konusunu seçtim. Ünlem, Türk dilinde önemli bir kelime gruplarından sayılır.

Tarihi Türk gramerlerini incelemiden gelişmeleri gözleri önüne sermeden, bugün Türkçenin sağlam bir gramerlerini yazmak mümkün olmaz.

Tanzimatten itibaren Türk Dili gramerleri , maksat açısından daha çok osmanlıca'nın yapısını tesbit ettiğinden Arapça ve Farsça kurallara daha çok yer vermiş , eski harflerin getirdiği problemler üzerinde durmuştur . Bunun yanında Türkçenin yapısı bu çerçevede daha çok osmanlıcaya uygun bir ele almıştır.

Boşluk ister Bu araştırmam, ünlem Türkçede belli başlı birkaç gramer kitabında yazılmıştır. Bu kelime grubu hakkında bildiğim kadar yazdım. Ünlem hakkında birkaç nokta koyup, gramerin muhtevasını incelemeye çalıştım.

Türk Dilinde ünlem

Ünlem , Türkçede kelimelerin gruplarından biridir . Bir duyguyu, bir düşünceyi anlatan veya bir tabiat sesini yansıtan kelimedir ...

Â , ey , oh , vah , V.b

Ünlem bir heyecanın etkisiyle ağzımızdan çıkarak duygularımızı canlı bir biçimde anlatmaya yarayan kelimelerdir.

Ünlem genel olarak insanın her hangi beklenmedik bir olay görülmedik bir yaratık karşısında konuşamaz duruma geldiği anda ağzından çıkı veren ses ya da seslerdir .⁽¹⁾

Ünlemler isimlere en yakın edatlardır denilebilir . Bazılarının isimleştikleri o ünlemin ismi oldukları isim halinde kullanıldıkları da görülür. Ah, oh, ey, misallarında olduğu gibi ünlemlerin uzun ünlüleri olanları genellikle yabancı asıllıdır . Fakat Türkçede uzun ünlü söylenenleri vardır.⁽²⁾

ÜNLEMLERİN KENDİ İÇİNDEKİ TASNIFI

Ünlem edatları olarak genel grupta ele alınan türleri, ünlemin kendi içerisinde bir tasnifi olarak Kabul edebilir miyiz? Sorma, gösterme , cevap edatlarını ünlem olabilen kelime türleri ; ünlemlerle seslenme edatlarını asıl ünlemler olarak tasnif edebilir miyiz? Bu tasnif, terimde bir karışmaya yolaçar mı?

Ünlem bağımsız bir kelime türüolarakele alındığında yapılan tasnifle asıl ünlemler, ünlem olabilen diğer kelimeler ve yansımalar şeklindeki gruplandırma yeterli midir?

Ünlem olabilen kelimelerin tasnifi neye göre ve hangi sınıflar içerisinde yapılmalıdır?

Özel ünlem, zamirlerin, zarfların, sıfatların emirlerin, ikilemelerin, deyimlerin ulem olabılme şartları var mıdır? Bunların ünlem olması ; konuşmada vurgu , tonlama , uzun ünlülü olarak söyleme gibi ses bilgisi özellikleri ; yazıda ise ünlem işareti , uzun ünlü yazı özellikleri ; yazıda ise ünlem işareti , uzun ünlü karşılığında birkaç harf kullanmak veya uzunluk işaretiyle yazmak gibi yazı özellikleri sağlanabilir mi ? Özellikle yazılı anlatımda, bunun yazarın tercihine bırakılmış bir durum olduğu belirtilmeli midir? Yazıdaki ünlem işareti, ünlem olabilen kelimeleri belirleyici bir özellik ise, ünlem işaretinin konulmadığı cümlelerde ünlem kullanılıp kullanılmadığı neye göre belirlenecektir?

içinde her hangi bir ünlem bulunmamasına rağmen kalıplaşmış anlatımların, soru cümlelerinin, eksilteli cümlelerin ünlem cümlesi olarak kullanılması durumunda bu cümlede ünlem olabilen kelime aranacak mıdır?

Yoksa cümlelerin tümünü ünlem Kabul edilecektir?

Bu durumda ünlem olabilen kelimelerden ayrı olarak ünlem olabilen cümleler başlığı altında cümleler sınıflandırmak mümkün müdür? Ünlemler duygu, heyecan, üzüntü, korku bildiren kısacası anlam bildiren

kelimeler ise; byanamlara göre bir sınıflama yapmak gerekli midir? Üzüntü bildiren ünlem ayrı, sevinç bildiren ünlemler ayrı,

heyecan bildiren ünlemler ayrı , korku bildiren ünlemler ayrı , sıkıntı bildiren ünlemler ayrı olarak tasnif edilmeli midir ?

Yoksa içten gelen duyguları anlatan ünlemleri bir grupta, dışa dönük ünlemleri bir grupta tasnif etmek yeterli midir?

Yazılı ve sözlü anlatımda kullanılış şekline göre hemen hemen bütün kelimeler ünlem işlerinde kullanılabileceğine göre, ünlem olabilen kelimeleri ünlem başlığı altında ele almak yerine, bunun sadece bir anlatan özelliği olarak görülmesi mümkün müdür?

Asıl ünlemler dışında olabilen kelimeler şeklinde bir tasnife ihtiyaç var mıdır? ikinci kişi şart çekiminde kişi ekinden sonra gelen ünlemin ses uyumlarına da uyarak kelimeye ekleşmesiyle ortaya çıkan teşvik edici , evetleyici , aşırı istek bildiren bir emir anlatımı ünlemin tasnifinde yer almalı mıdır ?

Ünlem olan kelimeler:

Bir başka kelime türü iken ünlem olabilecek kelimeler başlığı altında incelenen kelimelerden yola çıkarak sorunu ortaya koymağa çalışalım:

Hani, acep kelimeleri Türkçe sözlük'te ve dilbilgisi kitaplarımızın bir bölümünde zarf olarak belirtilmiştir. Bazı dilbilgisi kitaplarında ise bunlar, ünlem edatları başlığı altında sorma edatları olarak adlandırılmıştır. Bu kelimeler, doğrudan ünlem edatı olarak mı adlandırılmalıdır, yoksa bunların da niçin kelimesi gibi aslında zarf olduğu, yerine göre cümle olarak kullanılabileceği mi belirtilmelidir?

İşte kelimesi de Türkçe sözlük'te ve dilbilgisi kitaplarımızın büyük bir bölümünde zarf türünden bir kelime olarak belirtilmiştir. Bu kelime ünlem edatları bölümündeki gösterme edatları başlığı altında mı gösterilmelidir , cümledeki kullanışa göre ünlem olabilecek kelimeler bölümünde bölümünde mi ele alınmalıdır ?

Bu kelime Türkçe sözlük'te zarf olarak gösterilirken halk ağzında aynı anlam ve işlerde kullanılan an , nah gibi kelimeler de doğrudan ünlem olarak adlandırılmıştır . Na, bir tane daha!

Örneğinin verildiği bu maddede kelime tamamen işte anlamında kullanılmıştır.

Evet , hayır , yok , peki , hayhay , gibi kelimelerin bazı dilbilgisi kitaplarımızda ünlem edatları başlığı altındaki cevap edatları bölümünde

toplanırken Türkçe sözlük'te ve bazı dilbilgisi çalışmalarında zarf olarak adlandırılmıştır .

Bu kelimeler zarf olarak adlandırılıp ünlem olabilen kelimeler bölümünde mi değer bilşiklendirilmelidir yoksa doğrudan doğruya ünlem edatları bölümündeki cevap edatları başlığında mı ele alınmalıdır?

Halk ağzında evet anlamında kullanılan ve bazı kitaplarda ünlem olarak alınırken Türkçe sözlük'te bu kelimenin zarf olduğu belirtilmiştir.

Benzer durum hayır karşılığındaki çık'ta görülmektedir. Konuşma dilinde ve halk ağzında sıkça kullanılan bu kelime ünlemidir, zarf mıdır?

Banguoğlu'nun ünlemleşen fiiler başlığı altında ele aldığı e! , a! Ünlemlerinin şart ekinin 2. Kişilerinde kullanılan şekilleri dilbilgisi kitaplarımızın büyük bir bölümünde yer almamaktadır. Bu kullanıştaki e! , a! Ünlemleri asıl ünlemler midir, yoksa ünlem olabilen şekiller midir?

Bunlar birer ünlemse, ünlem işareti kullanmak gerekli midir?
Şart

2. Çekimindeki bir kelimeye eklendiğine fiili ünlemleştiriyorsa, bu kelime türüne ne ad verilmelidir?

Bu çekim şekli dilbilgisi kitaplarımızda fazla ele alınmamıştır. Bu şekli dilbilgisi kitaplarımızın hangi bölümünde veya bölümlerinde işlenmelidir?

Deminden beri söylesene

Baksanıza müsyü memur, bundan sonra yine vapur vardır?

Baksana şuna müna sabetsiz.

ünlem olabilen kelimeler için bir sınır çizmek mümkün müdür ?

boşluk Böyle bir sınır çizmeye gerek var mıdır ? Ünlem grubundan daha büyük kelime birlikleri daha doğrusu bir ünlem cümlesi var mıdır? Şu cümleleri ünlem cümlesi olarak kabul etmek mümkün müdür ?

- Allah ikbalını artsın! Kal iki gözüm! Lâzım olursa gece de kal!
- Size altı ay mühlet! Beyinizle istediğiniz gibi eğleniniz! Isterseniz sokağından bile geçmeyiniz?
- Allah aşkına sus!
- Sıkışmadan kendimi bir atayım!
- Oo! Bizden önce davranmışlar!
- Anlaşıldı!
- Herifteki enseye bak!

- Baksana şuna!

Ünlem cümlesinin varlığı Kabul edildiğinde ve cümle ilgisinde bir ünlem cümlesi türü yer aldığında bu cümlelerin unsurları nasıl belirlenmelidir?

Ünlem veya ünlem grubunun tamamı cümle dışı unsur olduğunda , ünlem cümlesinin tamamı da cümle dışı unsur mu olacaktır , yoksa herhangi bir cümle gibi unsurlarına ayrılacak mıdır ?

Bir soru cümlesinde ünlem veya ünlem grubu bulunduğunda bu cümle nasıl adlandırılacaktır?

Kalıplaşmış kullanışlar, ünlem anlatımı veren cümleler için bir terime ihtiyaç var mıdır? Kalıplaşmış anlatımlardan veya deyimlerden oluşan ünlem grupları ünlem cümleleri unsurlarına nasıl ayrılmalıdır?

Galiba şeytan tüyü varherif te, Allah belâsını versin!

Sizin tuzunuz kuru!

Soru cümlesi iken ünlem anlatımında kullanılan ve soru işareti yerine ünlem işareti taşıyan cümleler soru cümlesi, yoksa ünlem cümlesi Kabul edilecektir?

Bu cümlelerin unsurlarına ayrılması nasıl olacaktır?

"İstermisin biz halef selef el ele vererek bir ağızdan "Ey gaziler ..." şarkısını sende hiç akıl yok mu ! Sen aptal mısın!

İçerisinde ünlem türünden bir kelime veya kelime grubu olmasına rağmen yazarın ünlem işaretini kullanmaması durumunda bu cümle ünlem cümlesi Kabul edilecek midir ?

-vah , vah ... sizi yine rahatsız ettik .⁽³⁾

Ünlem, Türkiye Türkçesinde eski zamandan beri kullanılan kelime grubudur. Ünlem anlamı bilinmeyen bir sestir ve cümle içinde cümlelerin anlamını kuvvetlendirir.

Oh, eyvah ohah, vay , ö , püf , haydi , hey gibi kullanışta çoğu zaman ünlemden sonra duygu ve dileği açıklayan bir cümle getiririz :

oh , hava biraz serinledi . Hah! tam istediğim Haydi! İşinize bakın.

Hey ! kimi arıyorsun ? gibi aynı ünlemler bazan cümlelerin sonunda kullanıldığı gibi daha çok cümle sonunda kullanılan ünlemler de vardır :

Lâfi uzatmayalım, haydi! Fazla konuşuyorsun be! gibi ünlemler dilin konmuş anlam kelimeleriyle haykırma arasında yeralan bir kelime sınıfı meydana getirirler .

Bunun için dünya dilleri arasında benzer işler :

Fransızca ah ! ouf ! hop! Türkçe ah !of ! hop! Ünlemler dilde en eski bir kelime sınıfı olup aslında bağlamlar ve takılar gibi üreme ve devşirme bir kelime topluluğu teşkil etmekte değildirler . Bu sebeple onları âlet (edat) kelimeler arasında saymak yerinde olmaz.

Ünlemler öbür kelimelerden farklı sesli uzunlukları ikizleşme ve duyguları olur.

Buna göre söylenişte de çok çeşitlenirler ve pek farklı anlatımlar alırlar.

Vay! Gibi bir ünlem derin üzüntüden sevince, tehditten okşamaya kadar varan çeşitli anlatımlar gösterir.

Yazıda bu ayrılıkları tabii hiç farketmeyiz, ancak sözün gelişi ile okurken bir dereceye kadar kestiririz.

Yapı, tonlama ve kullanım özellikleriyle başlı başına bir işleyişleri olan üneumlere dilde bu yönlerden yaklaşan başka kelime toplulukları vardır. Gerçekten yansıtmı, hayvana seslenme, çocuk dili ve argo kelimeleri nihayet başka kelime sınıflarından alınıp ünlem olarak kullanılan kelimeler , kelime öbekleri ve deyimler hep ünlem karakterinde dil unsurları olabilirler. ⁽⁴⁾

ÜNLEMLERİN TÜRÜ

1- Duyuş ünlemleri bir takımı doğrudan doğruya konuşmanın duyuşlarını ve kendine ait dileklerini açıklamaya yararlar.

Bunlara duyuş ünlemleri adını veririz

a, ah ! oh ! ay ! vay ! of ! ö ! ıh ! püf ! öf !

hop ! bü ! uy ! tüh eyvah ! vahvah ! hey hat ! gibi Bundan sevinç , acı , hayret , takdir , hayranlık , esef , nefret , bezginlik üşüme , bunalma gibi pek çeşitli duygular ifade ederler .

2- Soruşturma ünlemleri :

Bir takım ünlemlerde eylemin ilgisini çekmeye, onu çağırmaya, eğilimini, düşüncesini anlamaya onu teşvik etmeye, doğrulamaya, veya reddetmeye yararlar. Dışa dönük ve başkasıyla ilgili olan bu üneumlere de soruşturma ünlemleri diyoruz.

Bunlar kimi zaman soru tonlanması alırlar:

ey! hey! hoy! hü ! hist ! pist ! ha ! hi ! ya ! de ! hay di ! yü ! hâ ! hi ! he ! eh ! hah ! hayhay ! yâ ! yuf ! hayt !

ÜNLEM KULLANIŞI

Türkçede cümlenin temel öğelerinde ünlem kullanılmaktadır.

1- Yüklem olan ünlem: nereye devam ediyorsunuz telegrafhaneye süphanallah!

2- Nesne olan ünlem: eyvah (vah, diye okunmamalıdır).

3- Belirtili nesne olan ünlem: oh, eyvallahı çok kullanılır.

- 4- Tümleç olan ünlem: inşallaha, maşallaha inanmaz.
- 5- Özne olan ünlem vay babam vay , bir ünlem öbeğidir .

TARİH BOYUNCA TÜRK DİLİNDE KULLANILAN ÜNLEMLER

Tarih boyunca onbirinci yüzyıldan itibaren Türk dilinde ünlem şiir de ve nesir de kullanılmıştır. Şair Yunus Emre şiirlerin de ünlemi geniş alanda kullanılmıştır:

Haktan gelen şerbeti içtük elhamdülillah

Şolkudert denizin geçtük elhamdülillah

Halk edebiyatında ünlem bir yer tutmuştur. Halk şairi Kara oğlan şiirlerin de ünlemi kullanılmıştır

Örnek:

Aman karaca oğlu Aman bunaldım

Vallahi görmedim esin sürmeli

Âh çekince yüreğinden kan gide

Gözler kara kara kirpik cengede ⁽⁵⁾

Şair nefi şiirlerinde ünlemi kullanmıştır Ey hıyam – I remgahun âsma
–I nuh kubâb Halka halka cevher: tigün melal-I âftâb ⁽⁶⁾

Şair Nabi ünlemi şiirlerinde kullanmıştır Eysir miyânında satanlafz–
I garibi

Dirân – I gazel müsha – I kâmüs degüldür ⁽⁷⁾

TANZİMAT DÖNEMİNDE KULLANILAN ÜNLEMLER

Tanzimat döneminde çıkan gramer kitaplarında ünlemler (edat –I nidâ) ismini koymuşlardır.

Â: edat –I nidâir Â canım gibi ve kelimenin evvelli elif ise buna bir ilave olunur.

Ay efendim gibi. ⁽⁸⁾

Tanzimat döneminde, Ahmet cevdet paşa ve Mehmet Fuat birlikte çıkaran (tertibi cedit hakkında bab – I sadıs yani altıncı bölümünde edavat – I nidâ adresin, taşıyankonu şöyle demişlerdi :

lisân – I Türki' de Â (I) harf –I nidadır ve Arabinin ya (L) lafzına mukâbildir .

Â canım gibi. Bazen buna ha ilhak olundukta makâm – I tehasür da ah denilir. Ve ya ile ta'accüb için ay istimal olunur. Ve fethe – I hafife ile hareketlenerek yetişiyor, ah makâmında denilir. Ve zamme – I Sakile – I mesbûte ile hareketlenerek makâm – I telezzüzde oh denilir . Ve evveline vav ithâl olunarak makâm – I te'essüfte vah denilir. Ve isti'câl makâmında haydi lafzı kullanılır . Niteki haydi gidelim denilir . Ve

ba'zen tekit için fiillerin âhirine (I) a getirilir . Mesala böyle olursa , denilirki

" şüpesiz böyle olur " demektir . Fakat fiil eğer hafif herekeli olur ise, a (I) dahi fethe – I hafif ile harekelenir ve fi'il vasl olunur .

Meselâ falan effendi bugün mektebe gider a denilirki "elbette gider" demektir. Baksan a "baksana" ve gelsene "gelsene" dahi bu kabildendir. Ve âhiri müteharrik olan fi'illerden sonra geldiklerine ya kalp olunur. Mesel â dediğim çık ya . Ve effendi geldi ya denilir .

Ve ba'zan ya veya tenbih için kelimenin evveline dahi olur. Ya, doğru dediğin adamın bu yalanına ne dersin ve ya, sen niçin böyle yalancıların sözlerine aldanırsın denildiği gibi.

Fârisi'de edât – I nida olarak kelimenin âhiri meftüh ve memdüd kılınır. Arabide Bunlar dahi kelimenin evveline "y" getirilir/ nâdiren ba'zı eşâr – I osmaniyye'de istimâl olunurlar.

Nitekim izzet ayahut

Eyizzet denilir".⁽⁹⁾

Ali Nazima (Muhtasar lisan – I osmanî) adlı eserinde bâb – I sadıs yani üçüncü bölümde (edavât) yahut (huruf – I maani) başlığı altında ünlem hakkında şöyle demiş:

Â : edat – I hitab ve tekit ve teleffüz teaccüb

Â h : edat – I tehassur

Ay : edat – I istintak⁽¹⁰⁾

Türk dilinde ünlemler kimi zaman sevinme, kızma, korku acıma, şaşma gibi ansızın beliren duyguları kimi zaman da bir takım doğa seslerine yansıtımaya yarayan kelimelerdir.⁽¹¹⁾

Ünlem tanımı Türkiye Türkçesi için yazılmış yapıtların tümünde aşağı yukarı ortak bir biçimdir. Türkiye Türkçesinde ünlem hakkında yazan gramerciler şöyle demeşlerdir:

1- Ahmet Cevat Emre şöyle demiş :

(Çok kere buyruklarımız istem ve dileklerimizi ovazlar ve ünlemler ünlemleştirilmiş isimlerle bildiririz) diyerek ünlemlerin (en içten kopma dil işaretleri olduğunu söyler).⁽¹²⁾

2- Muharrem Ergin, Hayder Ediskon ve Tahsin Bangu oğlu aynı biçimde duygularımızın etkisiyle söylediğimiz ve aynı zamanda çağırmaya yarayan kelimeler olarak göstermişlerdir.

3- Tahir Necat Gencana'ya göre (bir coşkunun etkisiyle içten kopup gelen sevinç, korku, üzüntü, acıma, şaşma duygularını canlı canlı anlatmaya yarayan kelimelerdir).⁽¹³⁾

4- Prof. Dr. Vaciha Hatip oğlu ise (dilbilgisi Terimleri sözlüğü). Eserinde ünlemi şöyle açıklıyor :

" Bir duyguyu , bir düşünceyi anlatan veya bir tabiat sesini
yanıstan kelimedir " : Ah , oh , vah . Ünlem cümlesini şöyle
açıklıyor:

"Ünlem kavramı veren cümle" oh ne güzel hava gibi. ⁽¹⁴⁾

Türk dilinde gramer hakkında emek veren prof. Dr. Muharrem Ergin
Ünlemlerin ilgeçlerin bir bölümü olarak ele almıştır. Prof. Dr. Necmettin
Hacı Eminoglu ünlem hakkında şöyle diyor:

"Her tür duygu ve heyecan anlatmak için kullanılan edat
kelimeleridir".

KAYNAKLAR

- 1- Aksan Doğan , sözcük Türleri , Ankara 1983 .
- 2- Bango oğlu Tahsin , Türkçenin Grameri , istanbul , 1985.
- 3- Bitişik vaciha , Türkçenin söz Dizini , Ankara , 1982 .
- 4- Bango oğlu Tahsin , Dil Bahisleri Ankara , 1987 .
- 5- Cevdet Paşa Ahmet , kavaid – Iosmaniyye, Istanbul , 1895.
- 6- -----, Dilbilgisi Terimleri sözlüğü Ankara , 1983.
- 7- Ergin Muharrem , Türk Dil Bilgisi , Istanbul , 1885 .
- 8- Ediskon Hayder , Türk Dil Bilgisi Ankara , 1885.
- 9- Nazima Ali , Muhtasar lisanı - Iosmani , Istanbul , 1884 .
- 10- -----, Türkçenin Ekleri , Ankara , 1981 .
- 11- -----, Tertib – I cedit kavaid dil Iosmaniyye , Istanbul,
1895 .

SONUÇ

Eskiye dönem Türkçe gramerleri , yenileşme ve değişme dönemine
girmiştir. Türkçe gramerlerinden ünlem konusu , Zaman gittikçe değişmiştir
.Terim olarak , kelime grubu olarak ve diğer kelime grupları ile ilgisi
yenilmiştir- Ünlem kelimesi dil olduğundan dille birtakım gelişme ve
değişmeler dönemine girmiştir – Tanzimzt ve servet- i Funün dönemlerinde
Harf – I maani ve Huruf – I nida ismi altında tesbit edilmiştir .

Tanzimat döneminde çeşitli adlar altında sarf ve nahv kitapları yazılmış
ve bu konu üzerinde önemle durulmuştur .

Bu günkü Türkiye Türkçesinde başlayan eskiden olduğu gibi yalnızca
Arapça ve Farsça kurallar anlatılmakla yetinmemiş, yeni eğitim ve öğretimi
anlayışına bağlı olarak Türkç'eye daha çok yer vermeye başlamıştır . Bu
dar ve küçük konu gelişme yanında gramer anlayışı , ünlem yeniliklerden
nasibini almıştır Gramer .kitaplarında , ünlem konusu yerini almıştır . Birkaç
dilci , ünlem hakknda kalemi ile yazmıştır .

Ben , ünlü gramer kitaplarından bilgiler alarak , ünlem konusunu
seçtim. Tanzimat ve servet – i Funun dönemlerinden bu günkü Türkiye
Türkçesinde ünlem hakkında ne yazıldığını çalıştım .

Bu gün Türkiye Türkçesinde ünlem kelime guruplarından biri sayılır. Üzerinde çalıştığım gramer kitapları Türk gramerciliğinin gelişme safhasını göstermek açısından önemek konudur . Ünlem , belli başlı gramer kitaplarından inceleyerek bu günle bir köprü kurulması Türk gramerciliğinin tarihi gelişmesinin aydınlatacaktır .

Dipnotlar

- 1- Ediskon Haydar ; Türk Dil Bilgisi , Remzi Kitapevi yayınları
Istanbul , 1985 , S.322.
- 2- Ergin Muharrem ; Türk Dil Bilgisi , Istanbul , 1985 , S.319.
- 3- Akalın , şükrü, Türkiye Türkçesinde Ünlem , Türk Dili kurumu ,
Birtebliğ Türkiye Türkçesi konferansta ünlem Hakkında .
- 4- Bango oğlu Tahsin ; Türkçenin Grameri . Türk Dil kurumu
yayınları , Ankara , 1986 , s. 396 .
- 5- Karaca oğlu , Bütün şiirleri , Dergah yayınlar , Istanbul , 1982 ,
S.111 .
- 6- Ölümünün üç yüzyılınıcılı yılında Nefi , Türk Dil kurumu yayınları
Ankara , 1987 , s. 36 .
- 7- Mengi , mine , Divan şiirinde Hikem – I Tarzın Büyük Temciscis
Türk Türk Dil kurumu yayınları , Ankara , 1987 , s. 31 .
- 8- Ahmet cevdet paşa , kâvaid – I Türkiyye , Istanbul , 1975 , S.44 .
- 9- Ahmet cevdet paşa ,ve Mehmet Fuat , Tertib – I cedit Kavaid – I
osmaniyye , Istanbul , 1895 , S.109-110 .
- 10- Ali Nazima , Muhtasar lisan – I osmani , Istanbul , 1884 , S.43 .
- 11- Doğan Aksan , sözcük Türleri , Türk Dil kurum yayınları ,
Ankara , 1983 , s. 181 .
- 12- Ahmet cevdet Emre , Sarf – I Nahv Türki , Istanbul , 1908 ,
S.204 .
- 13- Tahir Necat Gencan ; Türk Dil Bilgisi , Istanbul , s.431.
- 14- Vacih Hatib oğlu , Dil Bilgisi sözlüğü , Dilve Tarih coğrafya
takültesi yayınları , Ankara , 1982 , s. 126 .127 .

التعجب في اللغة التركية

صوناي حسن تحسين

استاذ مساعد

جامعة كركوك / كلية التربية

الملخص

تنقسم الكلمة في اللغة التركية الى ثمانية اقسام ، من ضمنها التعجب . التعجب في اللغة التركية كلمة ليست لها معنى . وان التعجب يستخدم في لغة المحادثة اكثر من استخدامه في لغة الكتابة . وقد اختلفت آراء اللغويين على مدى التاريخ حول موضوع التعجب . وتستخدم احياناً كأداة . اعتباراً في فترة التنظيمات استخدمت كأحروف نداء . وفي بعض الاحيان استخدمت كأدوات اسمية . وقد كانت للتعجب اهمية كبيرة في قواعد اللغة التركية في فترة التنظيمات . وان هذا الموضوع نال اهمية اللغويين الأتراك .

وفي بحثي هذا تناولت موضوع التعجب التي تعتبر من مجموعة الكلمات المهمة في اللغة التركية . ولا يمكن تحقيق كتابة بحث سليم عن اللغة التركية في يومنا هذا دون الرجوع الى تاريخ قواعد اللغة التركية . وان قواعد اللغة التركية واعتباراً من فترة التنظيمات اعطت مكانة كبيرة لقواعد اللغة العربية والفارسية اللتان تشكلان اساس بناء اللغة العثمانية . وان هذا الموضوع ورد في عدد من كتب قواعد اللغة التركية . وبدوري تناولت الموضوع بقدر امكانياتي ووضعت بعض النقاط المهمة حول التعجب ومحتواه القواعدي .